

Szili-Darók Ildikó

Gondozási szükségletek felmérése IV. Foglalkoztatás

A követelménymodul megnevezése:

A sajátos szükségletek felmérésének feladatai az idősellátásban

A követelménymodul száma: 1865-06 A tartalomelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-030-30

GONDOZÁSI SZÜKSÉGLETEK FELMÉRÉSE IV. FOGLALKOZTATÁS

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Bizonyára már Ön is átélte azt az érzést, hogy nagyon vágyott a passzív pihenésre, olyan napokra, amikor semmit nem kell tennie. Néha előfordul, hogy a tennivalók özöne elől már elmenekülnénk akár egy lakatlan szigetre is. Azonban aki már kényszerült hosszabb időre, teljes nyugalomra – például egy betegség, ágyhoz kötötte – az tudja, hogy a pihenést igen hamar meg lehet unni. Ha aktív pihenéssel töltjük az időnk: olvasgatunk, televíziót nézünk, rejtvényt fejtünk, stb., akkor pihentebbnek, kiegyensúlyozottabbnak érezzük magunkat, de ha a tevékenységeket nem váltogatjuk, szintén elunhatjuk azt, amit csinálunk.

A tevékenységek végzése nélkül életünk értelmetlenné, kényszeredetté válik. Szinte állandóan muszáj foglalkoznunk valamivel, a tétlenség nem emberi jellemző.

1. A foglalkoztatás nélkülözésének pszichés következményei

A pszichoszociális krízis

A foglalkoztatás hiánya, a semmittevés, nagy kihívást jelent a pszichoszociális egyensúlyi állapot szempontjából. Az egyensúlyi állapotot az jellemezte, hogy az egyén társadalmi helyzete, a társadalomba való integráltsága (szociális oldal), s az ezt szolgáló alkalmazkodási stratégiák (pszichés oldal) egymásnak megfeleltek. A szociális oldal hirtelen felborulása ezt az egyensúlyt felbillenti. Az egyén működtetné a jól bevált adaptációs stratégiáit, de nincs mihez alkalmazni azokat. Ez a körülmény szükségképpen vezet a pszichoszociális krízis kiéleződéséhez, s előtérbe kerülnek a személyi integráció kérdései. Ha az egyén pszichoszociális fejlődése megfelelő volt, s az egyes fejlődési szakaszokban elsajátította az alapvető alkalmazkodási formákat, várható, hogy e krízist is meg tudja majd oldani, s úrrá lesz azon a szociális vákuumon, amely körülveszi. Ha azonban korábbi fejlődése sem volt problémamentes, számolnunk kell a pszichoszociális krízis elmélyülésével. Meg kell tehát állapítanunk, hogy a foglalkoztatás hiánya felerősíti a pszichoszociális krízis dilemmáit, s csak az így előállott új problémák megoldása dönti el, hogy az alulfoglalkoztatott személy úrrá tud-e lenni helyzetén, s új egyensúlyi állapotot alakít-e ki, vagy pedig pszichés leromlás veszi kezdetét, amely társadalmi izolációban, pszichés működészavarokban (neurózis, alkoholizmus, suicid veszélyeztetettség stb.) és egyéb devianciákban nyilvánulhat meg.

Akinek a napjai a semmittevéssel telnek, szükségtelennek érzi magát a világban. A szükségtelenség érzése folyamatos stresszt okoz, különböző tünetekben ölt testet:

- A fiziológiai válaszreakciók szempontjából a semmittevés az elhúzódó stressz reakciót okozó faktorok közé számít, ezért az adaptív kórképek gyakorisága nő, szaporodhatnak az úgynevezett pszichoszomatikus betegségek, valamint a mentális zavarok.
- Az alulfoglalkoztatottság számos érzelmi válaszreakciót vált ki; félelem, szorongás, harag, ellenségesség, agresszió, bűntudat, bánat, depresszió, magányosság egyaránt jelentkezhetnek. A félelem, szorongás elsősorban a tehetetlenné válás, az aktív időszak után jelentkezik. Ez az érzés haraggá, vagy dühvé válhat. A környezettel való ellenségesség érzése azt a benyomást kelti, hogy a kliens másokban keresi a hibát. A stressz további fennállása nyomán azonban a negatív indulatok befelé fordulhatnak, s az alkalmatlanság, tehetetlenség érzése egyre növekvő önvádhoz, az önbecsülés csökkenéséhez, bűntudathoz vezetnek. A stressz további elhúzódása depresszió, magányosság megjelenését eredményezi. A tétlen ember elhagyatottnak érzi magát, eluralkodik rajta a reményvesztettség érzése, aktivitása csökken, s a társadalmi léttől való visszahúzódás jellemezheti. Másoknál egyéb devianciák, például kriminális cselekmények, lelki betegségek, suicid veszélyeztetettség jelentkezhet.

A nyugdíjas kor elérésével az idősödő ember számára egy addig ismeretlen világ kezdődik. Az addigi aktív, tevékenység dús életet más jellegű mindennapok követik. Sokszor nagyon nehéz az átállás, nehezen talál a nyugdíjas ismét értelmet életének.

Ha visszatekintünk a múltba, azt láthatjuk, hogy különböző társadalmakban az idősöknek meg volt a maguk helye és szerepe. Amikor már fizikailag nem voltak képesek az azt megelőző tevékenységet végezni, fizikai állapotukhoz igazodó tevékenységet végeztek, illetve segítettek a családi funkciók fenntartásában. Gyakran vigyáztak a gyermekekre, ezzel tehermentesítve az aktív munkaerőket, akik ez által, nagyobb intenzitással tudtak részt venni a termelő munkában.

A családi funkciók, a család összetételének változásával ezek a szerepek átalakultak. A többgenerációs családok helyett, gyakran földrajzilag is külön területen élnek a generációk, így az egykori családi funkciókat az állam végzi (napközi, idősök otthona, stb.).

2. A foglalkoztatás céljai

Gyakran találkozunk munkahelyeken idős, már nyugdíjas korú emberekkel, aki nyugdíjazás után a nyugdíjazást megelőző, vagy más, könnyebb munkakört töltenek be, amíg azt fizikai, egészségi állapotuk engedi. De nem csak a munkatevékenység jelenthet foglalkoztatást!

"Foglalkoztatás mindaz a célszerű és hasznos, rendszeres fizikai, szellemi és szórakoztató tevékenység, amely által" életünk "tartalommal tölthető meg, melynek segítségével – képességeink, hajlamaink felhasználásával – fenntartható és feléleszthető bennünk az önbecsülés, a hasznosság és az emberek társadalmába való tartozás érzése."¹

A foglalkoztatás céljai a következők:

A szabadidő aktív, hasznos eltöltése

A fizikai aktivitás és a szellemi aktivitás megtartása, esetleges fejlesztése

Új ismeretek szerzése

A gondolatok elterelése

¹ Rácz Tiborné: Gondozási ismeretek, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest, 2006

1. feladat

Írjon egy-egy példát a fent felsorolt foglalkoztatási célok teljesülését megvalósító foglalkoztatásra, időskorú kliensek esetén!

Megoldás:

- A szabadidő aktív, hasznos eltöltése – pl.: hímzés, rendrakás, takarítás, főzés.
- A fizikai aktivitás és a szellemi aktivitás megtartása, esetleges fejlesztése – olvasás, rejtvényfejtés, vetélkedőkön történő részvétel.
- Új ismeretek szerzése – ismeretterjesztő előadások hallgatása, ismeretterjesztő filmek nézése.
- A gondolatok elterelése – beszélgetés, készülés valamilyen műsorra, ünnepre.

3. A foglalkoztatás elvei

A foglalkoztatás szervezése során a következő szempontok alapján kell megterveznünk és végezniünk a foglalkoztatást:

- Célszerűség

- Önkéntesség
- Folyamatosság
- Rendszeresség
- Mértéktartás
- Változatosság
- Értékelés, elismerés²

Fontos, hogy a foglalkoztatott érezze, hogy munkájának célja van. A pusztán időtöltésként végeztetett feladat helyett, olyan elfoglaltságot kell találni, aminek a haszna fontos a kliens számára is. Ha tudja mi fog azzal a tárggyal történni, amin dolgozik, sokkal szívesebben végzi a feladatát.

Lényeges, hogy a feladat ne kényszer legyen, hanem a gondozott szívesen, örömmel és önként vegyen abban részt. Ha kötelezzük valaminek az elvégzésére, akkor inkább ártunk a munkával, nem pedig használunk. Ha egy új gondozott kerül be egy közösségbe, időt kell hagynunk neki, amíg megtalálja a számára kedves feladatokat, amíg beilleszkedik a társaságba. Viszont ebben a folyamatban is többször és kedvesen kell invitálni a foglalkozásokra, hiszen ha sokáig nem vesz részt semmiben, akkor elkezdődhetnek az alulfoglalkoztatottság negatív hatásai.

Helyes, ha a nap minden aktív szakában lehetőség van a foglalkoztatásra, és ha azok váltakoznak. Nem jó, ha csak egyfajta feladat tölti ki a foglalkoztatott idejét. Szerencsés a fizikai és a szellemi tevékenységeket váltogatni, hogy ne váljon egyhangúvá a cselekvés.

A foglalkoztatásnak akkor van igazán hasznos eredménye, ha az rendszeres. Ha minden héten, minden nap, ugyanakkor történik az adott foglalkozás, akkor az tervezhetővé válik. Fizikailag és lelkileg is felkészülhet rá a gondozott, várja annak kezdetét. Ez nem azt jelenti, hogy nem szervezhetünk időnként olyan foglalkozásokat, amik egyediek, egy-egy alkalomra szerveződnek, de nem szabad, hogy ilyen legyen a foglalkoztatás rendszere. Nagyon fontos, hogy a foglalkozások tervezésekor és végrehajtásakor maximálisan vegyük figyelembe a gondozottak és az adott gondozott fizikai és mentális állapotát, teherbíró képességét. Ha olyan feladat elé állítjuk, amit nem bír végrehajtani, akkor csak a rossz érzéseket, a szomorúságot, a hiábavalóság érzését erősítjük. Az sem jó, ha a feladatok mindegyike nagyon egyszerű, mert akkor azt gondolhatja a gondozott, hogy alulértékeljük, lenézzük tudását, képességeit.

A személyhez alkalmazkodó feladatok tervezésekor hasznos átnézni a gondozottak kórlapjait, konzultálni orvossal, konduktorral, pszichológussal. Tekintetbe kell vennünk a gondozottak betegségeinek a következményeit, és nagyon kell rá figyelni, hogy a foglalkoztatással nehogy sérülést, állapotromlást okozunk.

² Rácz Tiborné: Gondozási ismeretek, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest, 2006

A foglalkoztatás, foglalkoztatások tervezésekor eleve terveznünk kell a pihenőidőt, de ha úgy látjuk, hogy a gondozottak, a gondozott elfáradt, okvetlenül illesszünk be szüneteket, pihenőidőket, illetve halasszuk más alkalomra a feladat befejezését.

Figyelnünk kell arra is, hogy a foglalkoztatás kellő változatosságot biztosítson a gondozottak számára. Lehet, hogy valaki, valamilyen tevékenységet nagyon kedvel, de számára is meg kell ajánlani más jellegű foglalkoztatási formákat, mivel ha mindig ugyanazt végzi, akkor az egyhangúvá válik, és ugyanúgy bekövetkezhetnek az alulfoglalkoztatottság káros hatásai.

A feladat értékelése, a munka elismerése szintén nagyon lényeges. Nem az elismerés nagysága, a jutalom értéke a meghatározó, hanem az, hogy a jutalmazással, elismeréssel megdicsérezzük a gondozottat, ezzel elismerjük személyét, értékeit. Hozzájárulunk a pozitív énkép fenntartásához, az önértékelést pozitív irányba mozdítjuk.

Az értékelés nem cél, hanem eszköz a gondozási célok elérésében.

4. A foglalkoztatás módjai

A foglalkoztatás módjait alapvetően három nagy csoportba sorolhatjuk:

- Fizikai foglalkoztatás
- Szellemi-kulturális foglalkoztatás
- Szórakoztató foglalkoztatás

A fizikai foglalkoztatás minden olyan önellátással, szűkebb és tágabb környezet rendben tartásával, szépítésével kapcsolatos tevékenység, amely fizikai tevékenységet jelent. Ide tartoznak a különböző kézimunka készítek, manuális kreatív foglalkoztatás és a nem munka jellegű fizikai elfoglaltságokat is. (pl.: sportolás)

A szellemi-kulturális foglalkoztatás alá a gondolkodtató, művelődést szolgáló programokat pl.: a könyvolvasást, könyvfelolvasást, tematikus beszélgetéseket soroljuk.

A szórakoztató foglalkozások célja, az idő kellemes eltöltése. Ezek többnyire irányított szabadidős tevékenységek. Igen kedvelt szórakoztató foglalkozások a zenés-táncos rendezvények.

Az állami és családi ünnepek megtartása szintén jelenthet foglalkoztatást, hiszen egyrészt a műsorral, megemlékezéssel készülő gondozottak, másrészt a hallgatóság számára is elfoglaltságot jelent.

Minden ünnepre történő felkészüléskor fontos, hogy átgondoljuk, hogy az adott ünnep milyen emlékeket, érzelmeket vált ki a gondozottakból. Történelmi évfordulóink ünneplése lehet, hogy saját élményeket, vagy családi emlékeket idéz fel, melyekhez fájdalom társul. Egyházi ünnepeink megtartásakor mindig gondolni kell a hívő és nem hívő, vagy a többséghez képest más vallású gondozottak tiszteletben tartására.

A születésnapok, névnapok megünneplése még személyesebbé, családiasabbá teszi az intézmény életét.

A foglalkoztatás nem csak az intézményekben, de a házi gondozás során is fontos tényező. A gondozónak fel kell mérnie, melyek azok a munkák, melyeket a gondozott önállóan el tud végezni, hol és milyen mértékű segítség az, amely a kellő segítséget nyújtja. Szintén figyelni kell rá, hogy a szórakozás, kulturális foglalkoztatás helyt kapjon a napi feladatok elvégzése mellett. Irodalmi művek, újságok felolvasása, beszélgetés, esetleg kártyázás, társasjáték játszása épp úgy részét képezi a gondozási feladatoknak, mint az egyéb gondozási tevékenységek.

5. A foglalkoztatás szervezése

A foglalkoztatások tervezése során elengedhetetlen, hogy a gondozottakat igazán ismerjük. A foglalkoztatásnak nem a gondozók, foglalkoztatók és az intézmény lehetőségeiből kell kiindulnia – bár a megvalósítás során ezek a szempontok is elengedhetetlenek, – hanem a gondozottak valós igényeiből. Ahhoz, hogy a valós igényeket feltárhassuk meg kell ismerni a gondozottak életútját, mindazt a tehetséget, érdeklődést, amely jellemezte eddigi életüket. Vannak, akik szívesen mesélnek életükről, cselekedeteikről, mások viszont visszahúzódnak, és kevesebb történetet osztanak meg velünk. Tehát a személyre szabott foglalkoztatás alapja is a gondozó és gondozott között kialakított, empátiára épülő segítő kapcsolat. A jó segítő kapcsolatban feltárulkozik a gondozott személyisége, megismerhetők motivációi és érzelmei. Rátalálunk a személyre szabott kommunikációra, mely alkalmazkodik a gondozott személyes igényeihez.

A foglalkoztatási tevékenységeket előre kell tervezni, és azt foglalkoztatási tervben kell rögzíteni. A foglalkoztatási tervet havi és heti részletességgel kell megtervezni. A foglalkoztatási terv készítése során konzultálni kell a gondozottakat ismerő orvossal, pszichológussal, konduktorral, esetleg lelkésszel, és más szakemberekkel, akik segíthetik a foglalkozás személyre szabott kialakítását. Fontos, hogy a terv összeállításába a gondozottak is beleszólhassanak. Ki kell kérni véleményüket, javaslataikat.

A foglalkoztatási terv nyilvános, azt minden gondozott tudomására kell hozni. A különböző események előtt ki kell helyezni az eseményre felhívó, azt vonzóvá tevő tájékoztatót, illetve beszélni kell az eseményről, hogy senkit ne érjen váratlanul. A váratlan események idős korban, illetve fogyatékos gondozottak esetén bizonytalanságot, félelmet, szorongást okoznak.

A foglalkoztatásokhoz mindig át kell gondolni a helyiség, helyiségek berendezését, hogy azok akadálymentességet és a balesetveszély megakadályozását szolgálják. Ugyanakkor a tervezett rendezvény szempontjait is figyelembe kell venni, pl.: műsor esetén mindenholnan láthatók legyenek a szereplők. Gondolni kell esetleg hangosításra, jó megvilágításra is.

Különösen fontos a balesetvédelmi érintésvédelmi és tűzvédelmi szabályok betartása, pl. a rendezvényeken a bútorok eredeti helyéről történő elmozdítása szabálytalanságokat okozhat. (kijáratok eltorlaszolása, zsúfoltság, stb.)

Megoldás: A feladatnak nincs jó vagy rossz megoldása. Lényeges, hogy a Téli ünnepség, a Karácsony és a Szilveszter szerepeljen a programban. További szempont, hogy a nem keresztény vallásúak ünnepei is figyelembe legyenek véve (pl.: hanuka, stb.) és tiszteletbe legyen tartva mindenkinek a hite. (pl.: különböző felekezetű papok elhívása, miselátogatások)

A Karácsony megünnepléséhez különösen pozitív, ha a gondozottak saját maguk készítenek egymás számára ajándékot. Ekkor a készítés is foglalkoztatás.

Nagyon fontos, hogy az ágyban fekvő betegek közül, aki mobilizálható, az vegyen részt az ünnepségen, de kérjük ki erről az orvos véleményét. Azok számára, akik nem tudnak kimenni az ünneplésre, az ágynál kell megemlékezést rendezni egy-egy vers, zene hallgatásával, énekléssel, imádkozással, stb.

Fontos a havi programban, hogy ne csak az ünnepi készülődésre terjedjen ki a foglalkoztatás, hanem legyenek folyamatosan egyéb programok, foglalkoztatások is!

2. feladat

Tanóra keretében beszéljék meg a foglalkoztatási tervet és tanáruk vezetésével készítsenek egy mindenki által elfogadható közös tervet!

3. feladat

Az idősek otthonában egy új lakó érkezik, aki művészi szinten fest. Már az első héten lefesti az otthon lakói közül azokat, aki szívesen modellt ülnek neki. Gondolja végig és írja le az alábbi helyre ötleteit, hogy milyen tevékenységeket, foglalkoztatást, foglalkozásokat szervezne az új lakó bevonásával!

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

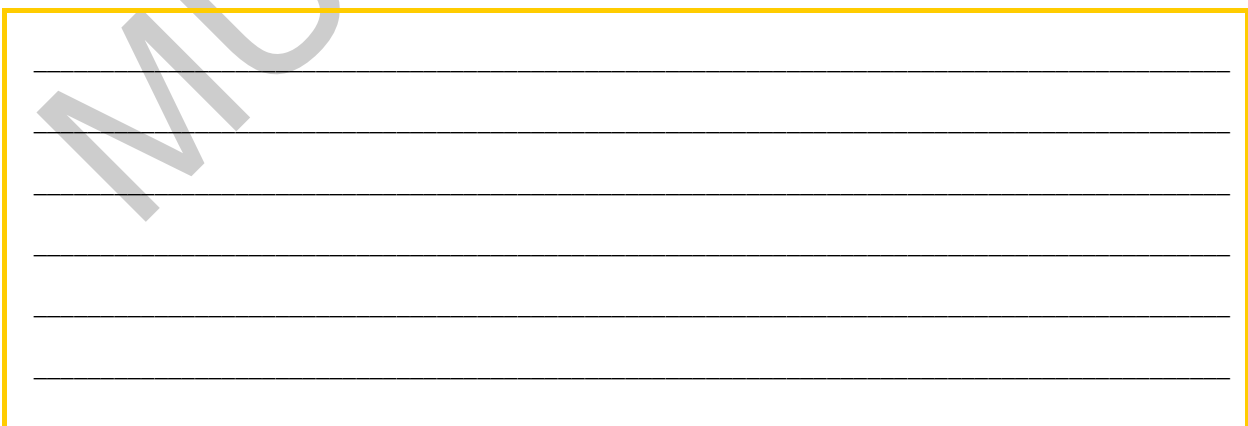
Sorolja fel a foglalkoztatás céljait!

MULTIKÁNYAG

2. feladat

Sorolja fel, milyen elvek mentén szervezzük a foglalkoztatást!

MULTIKÁNYAG

3. feladat

Sorolja fel a foglalkoztatás módjait!

MUNKANYAG

MEGOLDÁSOK

1. feladat

- A szabadidő aktív, hasznos eltöltése
- A fizikai aktivitás és a szellemi aktivitás megtartása, esetleges fejlesztése
- Új ismeretek szerzése
- A gondolatok elterelése

2. feladat

- Célszerűség
- Önkéntesség
- Folyamatosság
- Rendszeresség
- Mértéktartás
- Változatosság
- Értékelés, elismerés

3. feladat

- Fizikai foglalkoztatás
- Szellemi-kulturális foglalkoztatás
- Szórakoztató foglalkoztatás

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Rácz Tiborné – Gondozási ismeretek, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest, 2006

Siró Béla – Bódor Csilla – Gyakorlati geriátria, Springer Orvosi Kiadó, évsz. nélk.

Bagyinszki Zoltánné – Kovács Ibolya – Péntek Beáta – Idősek szociális ellátása – segédanyag a szociális szakvizsgálathoz, Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest, 2007.

Dr. Hárdi István – Pszichológia a betegágyánál – Orvos, Nővér és a Beteg, Medicina Kiadó, Budapest, 1987.

Benedek László. (2001): Tanácsadás munkanélkülieknek. In: Somorjai I. (szerk.): Kézikönyv a szociális munka gyakorlatához. Budapest, Szociális Szakmai Szövetség, 69 – 86. o.

Csoba József (1993): A munkanélküliek kapcsolatainak alakulása a munkanélküliség ideje alatt. Esély, 4. 64 – 73. o.

AJÁNLOTT IRODALOM

Forgács József – A Társas Érintkezés Pszichológiája, Kairosz Könyvkiadó, évsz. nélk.

Losonci Ágnes: Ártó-védő társadalom Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1989.

A(z) 1865–06 modul 030–as szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
54 345 02 0100 31 01	Anyagbeszerző
54 345 02 0000 00 00	Logisztikai ügyintéző
55 345 02 0010 55 01	Logisztikai műszaki menedzserasszisztens
33 762 01 0000 00 00	Szociális gondozó
33 762 01 0010 33 01	Fogyatékosok gondozója
33 762 01 0010 33 02	Szociális gondozó és ápoló

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:

13 óra

MUNKANYAG

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1-2008-0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210-1065, Fax: (1) 210-1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató